

NETRADIČNÍ POHLEDY (4)

SLOVENSKO 1939 - 1945

Po Mnichovské dohodě koncem září 1938, Vídeňské arbitráži v listopadu 1938 a naléhání Polska z podzimu 1938 Československá republika ztratila velkou část svého území, obyvatelstva a infrastruktury. V březnu 1939 měly přijít ještě horší věci. V polovině března získaly samostatnost dva důležité územní celky – Slovensko a Podkarpatsko. Ze zbytku republiky – Čechy a Morava z rozhodnutí Německa vytvořila Protektorát BM (ČM) dne 16. 3. 1939. Vzniklo několik samostatných státních celků (Protektorát a Slovensko), některá území přešla pod území cizího státu (Podkarpatská Rus).

Politický vývoj a státoprávní změny se podepsaly i na systému vyplácení zásilek výplatními otisky.

Vznikl samostatný Slovenský štít dne 14. 3. 1939 a vytvořila se nová výplatně otiskářská země SLOVENSKO.

Předběžné slovenské otisky (s názvem ČESKOSLOVENSKO)

Vzhled prvních otisků byl totožný s otisky předchozí Československé republiky. Bylo tomu od poloviny března až do června/července 1939. **tyto otisky lze nazvat předběžnými slovenskými otisky. K 14. 3. 1939 jich bylo 46 (oficiální úřední údaj z přílohy ke spisové agendě, která byla předána bývalým československým MPT slovenské poštovní správě). Zcela určitě jich bylo více, co úřední spis nezaznamenal. Seznam je součástí fondu MPT č. 429 v Národní archiv v Praze a přetiskl jej Katalóg odtlačkov výplatných strojov SLOVENSKO 1939 – 1945 autora Jána Marenčíka (Košice 2008). Další seznam najdeme i v Katalogu výplatních otisků Protektorát Čechy a Morava 1939 – 1945, díl mimopražští uživatelé autora Miroslava Boušky (Praha 1977). Tento Katalog zaznamenává celkem**

čtyři sběratelsky doložené otisky s nápisem ČESKOSLOVENSKO (jeden z nich ČESKO – SLOVENSKO).

Má sbírka obsahuje přibližně pět otisků.

Slovenských výplatních otisků zejména z typologického hlediska se věnuje i Di Casolův a leišův Katalog Czechoslovakia – strany 52 – 54 (verze z listopadu 2013).

Výskyt těchto otisků je zřídka a zachovala se jich málo. Důvody lze najít jednak v tom, že období jejich používání trvalo jen několik měsíců (polovina března – červenec). Zdá se, že uživatelé výplatních strojů na nějakou dobu „vypli“ své výplatní stroje a čekali na změnu otisků s novou státností a přešli k vyplácení zásilek poštovními známkami (tento názor sdílí řada slovenských sběratelů).

Otisky s názvem SLOVENSKO

Ve sledovaném období se na Slovensku používaly výhradně stroje FRANCOTYP. I vzhled otisků byl zachován z období Československé republiky (zejména výplatní razítko ve tvaru větrné růžice). O podobě rozhodla slovenská poštovní správa (Ministerstvo dopravy a veřejných prací, rezort poštový). Ta rozhodla i o jmenování náhradního generálního zástupce pro stroje Francotyp na Slovensku. Stala se jím firma MILOŠ KRUPEC BRATISLAVA, a to od roku 1940.. Tato firma spravovala již zaběhnuté výplatní stroje, a pokud se týče nových přírůstků, nabízela jen stroje typu C (manuální či elektrický pohon). Otisky z těchto strojů měly osovou vzdálenost 8 cm. Žádosti o nový výplatní stroj bylo nutno posílat na Ministerstvo dopravy a veřejných prací, rezort poštový. I vzhled podléhal této instituci. Ta stanovila i 20 bodů Podmínek k provozu stroje.

Označení uživatele bylo vyžadováno či povolováno jen do prostoru mezi denním a výplatním razítko. Nicméně se vyskytlo několik případů, kdy označení bylo pod výplatním razítkem či v kombinaci s vyžadovaným prostorem též současně i pod razítkem (v případě použití strojů s číslem počítadla uprostřed mezi denním a výplatním razítkem).

Popis jednotlivých částí:

DENNÍ RAZÍTKO: bylo vždy jednokruhové, dohlédací poštovní úřad vždy v horní části. Diametr 24 – 26 mm.

POŘADOVÉ ČÍSLO OTISKU: bylo vždy čtyřmístné v horní části mezi denním a výplatním razítkem.

VÝPLATNÍ RAZÍTKO: ve tvaru větrné růžice, různé velikosti odlišné ve velikosti o mm, i tvarově respektive úhel cípů kolísaly. Rozdílné byly i písmena názvu státu. Výplatní číslice měly různé tvary a velikosti. Výplatní hodnota byla většinou čtyřmístná, výjimečně trojmístná. Výplatní znaménko měla tvar malé hvězdičky s ostrými cípy, výjimečně hvězdičky s rozšířenými cípy na konci. Hvězdička, zejména malá u některých otisků byla „tancující“ – doleva či doprava.

OZNAČENÍ OPRAVNĚNÉHO UŽIVATELE: ve většině případů obsahovalo název uživatele, kresbu, adresu, jen několik uživatelů skrylo svou identitu pod zkratku (SVUB, UB). řada

uživatelů si zachovala vzhled otisků z předchozí éry.

Typologie

Na Slovensku byly v provozu tři modely strojů Francotyp: A, B, C.

Přehled podtypů (číslování Katalog Di Casola/Leiš), sběratelské označení Leiš

Francotyp A (Anker)

FTP 1 A.301/h - FR 6h – 4m

FTP 1 A.301/m – FR 6s – 4m

Francotyp B a C (Bafra)

FTP 1 C.301/h – FR 8h – 3m

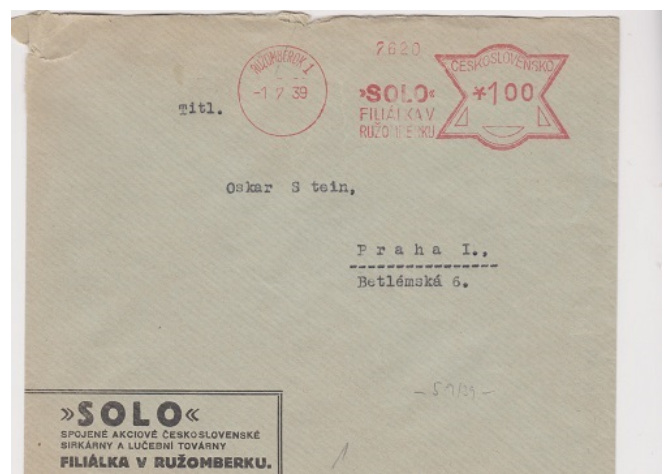
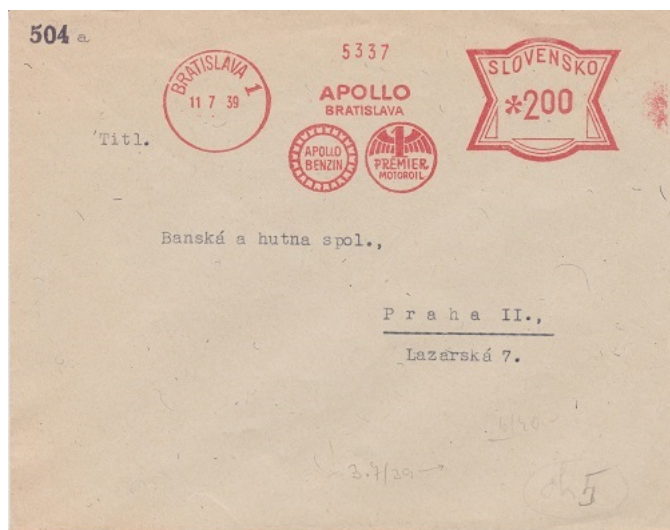
FTP 1 C.351/h – FR 8h – 4m

(velké 7/6mm a malé 6/4mm číslice)

Zajímavé jsou i počty otisků. Ján Marenčík uvádí ve svém Katalogu celkem 151 otisků (stát SLOVENSKO), Miroslav Bouška o něco méně – 104 otisků (jen SLOVENSKO).

Několik uživatelů vyplácelo s otisky SLOVENSKO ještě několik měsíců, spíše dnů po 8. 5. 1945. Jednotný příkaz obnovené čes. poštovní správy stran změny z názvu SLOVENSKO na ČESKOSLOVENSKO byl realizován poměrně rychle.

Otisky - československý vzor

Otisky - slovenský vzor

